

Kohtulahendite kogumik

EUROOPA KOHTU OTSUS (suurkoda)

30. november 2021 *

Eelotsusetaotlus – Protokoll (nr 7) Euroopa Liidu privileegide ja immunitetide kohta – Euroopa Keskpanga organi liige – Liikmesriigi keskpanga juhataja – Kriminaalkohtulik puutumatus – Uurimise alustamine seoses tegudega, mis on tehtud liikmesriigisisese ametikoha raames

Kohtuasjas C-3/20,

mille ese on ELTL artikli 267 alusel Rīgas rajona tiesa (Rīa rajoonikohus, Lāti) 20. detsembri 2019. aasta otsusega esitatud eelotsusetaotlus, mis saabus Euroopa Kohtusse 7. jaanuaril 2020, kriminaalasjas järgmiste isikute suhtes:

AB,

CE,

„MM investīcijas“ SIA,

menetluses osalesid:

LR Ģenerālprokuratūras Krimināltiesiskā departamenta Sevišķi svarīgu lietu izmeklēšanas nodaļa,

EUROOPA KOHUS (suurkoda),

koosseisus: president K. Lenaerts, asepresident L. Bay Larsen, kodade presidendid K. Jūrimāe, C. Lycourgos, E. Regan, N. Jääskinen ja I. Ziemele, kohtunikud M. Ilešič, J.-C. Bonichot (ettekandja), P. G. Xuereb ja N. Wahl,

kohtujurist: J. Kokott,

kohtusekretār: ametnik M. Longar,

arvestades kirjalikku menetlust ja 26. jaanuari 2021. aasta kohtuistungil esitatut,

arvestades seisukohti, mille esitasid:

– AB, esindajad: *advokāti* M. Kvēps ja A. Repšs,

* Kohtumenetluse keel: lāti.

- CE, esindaja: *advokāts* D. Vilemsons,
- LR Ģenerālprokuratūras Krimināltiesiskā departamenta Sevišķi svarīgu lietu izmeklēšanas nodaļa, esindaja: V. Jirgena,
- Lāti valitsus, esindaja: K. Pommere,
- Itaalia valitsus, esindaja: G. Palmieri, keda abistas *avvocato dello Stato* P. Gentili,
- Euroopa Komisjon, esindajad: L. Flynn, I. Naglis ja S. Delaude, hiljem L. Flynn ja S. Delaude,
- Euroopa Keskbank, esindajad: C. Zilioli, K. Kaiser ja F. Malfrère, keda abistas *advokāte* V. Čukste-Jurjeva,

olles 29. aprīli 2021. aasta kohtuistungil āra kuulanud kohtujuristi ettepaneku,

on teinud järgmīse

otsuse

- 1 Eelotsusetaotlus puudutab protokollī (nr 7) Euroopa Liidu privileegīde ja immunitēetīde kohta (ELT 2016, C 202, lk 266; edaspīdi „privileegīde ja immunitēetīde protokoll“) artiklī 11 punkti a, artiklī 17 ja artiklī 22 esīnese lōīgu tōlgendamīst.
- 2 Taotlus on esītatud krimināalmenētluses, milles Lāti keskpanga endīst presidentī ABd ning CEd ja „MM investīcijās“ SIAd sūūdistatakse korrupsīoosīnī ja rahapesus.

Ōīguslik raamīstīk

Liidu ōīgus

Protokoll (nr 4) EKPSī ja EKP pōhīkirja kohta

- 3 Protokollī (nr 4) Euroopa Keskbankade Sūsteemī ja Euroopa Keskpanga pōhīkirja kohta (ELT 2016, C 202, lk 230; edaspīdi „EKPSī ja EKP pōhīkirja kāsītleiv protokoll“) artīkkel 2 „Eesmārgīd“ sātestab:

„Koskōlas Euroopa Liidu toimīmise lepingu artīklī 127 lōīkega 1 ja artīklī 282 lōīkega 2 on [Euroopa Keskbankade Sūsteemī (EKPS)] esmane eesmārk sāīlītada hīndade stabiīlsus. Ilma et see pīiraks eesmārkī sāīlītada hīndade stabiīlsus, toetab EKPS liidu ūldīst majanduspolīītīkat, selleks et kaasa aidata liidu eesmārkīde saavutamīsele, nagu need on esītatud Euroopa Liidu lepingu artīklīs 3. EKPS toimīb koskōlas vabal konkurentsīl pōhīneva avatud turumajanduse pōhīmōttega, sūdustades ressurssīde efektīvset jaotumīst ja jārgīdes Euroopa Liidu toimīmise artīklīs 119 esītatud pōhīmōtteid.“

4 Selle protokoli artikkel 3 „Ülesanded“ näeb ette:

„3.1. Vastavalt Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 127 lõikele 2 tuleb EKPS kaudu ellu viia järgmised põhiülesanded:

- määratleda liidu rahapoliitika ja rakendada seda;
- sooritada välisvaluutatehinguid vastavalt nimetatud lepingu artikli 219 sätetele;
- hoida ja hallata liikmesriikide ametlikke välisvaluutareserve;
- kaasa aidata maksesüsteemide tõrgeteta toimimisele.

3.2. Vastavalt nimetatud lepingu artikli 127 lõikele 3 ei piira artikli 3.1 kolmas alapunkt liikmesriikide valitsuste õigust hoida ja hallata välisvaluuta jooksvaid saldosisid.

3.3. Vastavalt nimetatud lepingu artikli 127 lõikele 5 aitab EKPS kaasa krediitiasutuste usaldatavusnormatiivide täitmise järelevalve ning rahandussüsteemi stabiilsusega seotud pädevate asutuste poolt järgitava poliitika tõrgeteta teostumisele.“

5 Protokoli artikkel 7 „Sõltumatus“ on sõnastatud järgmiselt:

„Vastavalt Euroopa Liidu toimimise lepingu artiklile 130, kasutades volitusi ning täites ülesandeid ja kohustusi, mis on neile pandud Euroopa Liidu toimimise lepinguga ja käesoleva põhikirjaga, ei taotle ega saa [Euroopa Keskpank (EKP)] ega ükski riigi keskpank ega ükski nende otsuseid tegeva organi liige mingeid juhiseid liidu institutsioonidelt, organitelt või asutustelt, ühegi liikmesriigi valitsuselt ega üheltki teiselt organilt. Liidu institutsioonid, organid või asutused ning liikmesriikide valitsused kohustuvad seda põhimõtet austama ega püüa mõjutada EKP või riikide keskpankade otsuseid tegevate organite liikmeid nende ülesannete täitmisel.“

6 EKPSi ja EKP põhikirja käsitleva protokoli artikkel 9 sätestab lõikes 9.3:

„Vastavalt nimetatud lepingu artikli 129 lõikele 1 on EKP otsuseid tegevateks organiteks EKP nõukogu ja juhatus.“

7 Protokoli artikkel 10 „EKP nõukogu“ näeb lõikes 10.1 ette:

„Vastavalt Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 283 lõikele 1 koosneb EKP nõukogu EKP juhatuse liikmetest ja nende riikide keskpankade juhatajatest, mille rahaühik on euro.“

8 Nimetatud protokoli artikkel 39 „Privileegid ja immunitetid“ näeb ette:

„Euroopa Liidu privileegide ja immunitetide protokoli tingimuste kohaselt on EKPI liikmesriikide territooriumil need privileegid ja immunitetid, mis on vajalikud tema ülesannete täitmiseks.“

9 EKPSi ja EKP põhikirja käsitleva protokoli artikkel 44 „EKP üldnõukogu“ on sõnastatud järgmiselt:

„44.1. Ilma et see piiraks Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 129 lõike 1 kohaldamist, luuakse EKP kolmanda otsuseid tegeva organina üldnõukogu.“

44.2. Üldnõukogusse kuuluvad EKP president ja asepresident ning riikide keskpankade juhatajad. Teised juhatuse liikmed võivad üldnõukogu istungitest osa võtta hääleõiguseta.

[...]“.

Privileegide ja immunitetide protokoll

10 Privileegide ja immunitetide protokoll artikkel 8 näeb ette:

„Euroopa Parlamendi liikmeid ei või üle kuulata, nende suhtes tõkendit kohaldada ega neid kohtumenetlusele allutada nende poolt oma kohustuste täitmisel avaldatud arvamuste või antud hääle tõttu.“

11 Sama protokoll artikkel 9 sätestab:

„Euroopa Parlamendi istungjärkude ajal on Euroopa Parlamendi liikmetel:

- a) oma riigi territooriumil samasugune immunitet nagu selle riigi parlamendi liikmetel;
- b) teise liikmesriigi territooriumil immunitet tõkendite ja kohtumenetluse suhtes.

Euroopa Parlamendi liikmete immunitet kehtib ka siis, kui nad sõidavad Euroopa Parlamendi istungipaika ja sealt tagasi.

Immunitetidele ei saa tugineda, kui parlamendiliige tabatakse õiguserikkumiselt, ning see ei takista Euroopa Parlamendil kasutamast õigust oma liikme immunitet ära võtta.“

12 Privileegide ja immunitetide protokoll artikkel 10 sätestab:

„Liidu institutsioonide töös osalevatele liikmesriikide esindajatele, nende nõuandjatele ja tehnilistele asjatundjatele võimaldatakse oma kohustusi täites ning kohtumisaika ja sealt tagasi sõites tavapärased privileegid, immunitetid ja soodustused.

Käesolev artikkel kehtib samuti liidu konsultatiivorganite kohta.“

13 Selle protokoll artikkel 11 näeb ette:

„Iga liikmesriigi territooriumil on liidu ametnikel ja muudel teenistujatel nende kodakondsusest olenemata järgmised privileegid ja immunitetid:

- a) kohtulik puutumatus oma ametikohustuste täitmisel tehtud tegude, sealhulgas suuliste ja kirjalike avalduste suhtes, kui ei tulene teisiti asutamislepingute sätetest, mis käsitlevad ühelt poolt ametnike ja muude teenistujate vastutust liidu ees ning teiselt poolt Euroopa Liidu Kohtu pädevust vaidlustes liidu ning nende ametnike ja muude teenistujate vahel. Neile jääb see puutumatus ka pärast nende ametist lahkumist;

[...]“.

14 Protokoll artikkel 17 on sõnastatud järgmiselt:

„Liidu ametnikele ja muudele teenistujatele antakse privileegid, immunitetid ja soodustused üksnes liidu huvides.

Iga liidu institutsioon peab ametnikule või muule teenistujale antud immunitedi ära võtma alati, kui kõnealune institutsioon leiab, et sellise immunitedi äravõtmine ei ole vastuolus liidu huvidega.“

15 Privileegide ja immunitetide protokoll artikkel 18 sätestab:

„Käesoleva protokoll kohaldamisel teevad liidu institutsioonid koostööd asjaomaste liikmesriikide vastutavate ametiasutustega.“

16 Protokoll artikkel 22 näeb ette:

„Käesolevat protokoll kohaldatakse ka Euroopa Keskpanga, selle organite liikmete ja selle personali suhtes, ilma et see piiraks Euroopa Keskpankade Süsteemi ning Euroopa Keskpanga põhikirja käsitleva protokoll sätete kohaldamist.

[...]“.

Läti õigus

Läti keskpanga seadus

17 Läti keskpanga seaduse (likums „Par Latvijas Banku“) artikkel 2 näeb ette, et Läti keskpang on EKPSi liige.

18 Selle seaduse artikli 7 kohaselt teeb Läti keskpang koostööd EKP, Euroopa Liidu liikmesriikide keskpankade ja kolmandate riikide keskpankadega ning teiste finantsasutustega. Läti keskpangal on EKP heakskiidul õigus osaleda rahvusvahelistes rahaasutustes EKPSi ja EKP põhikirja käsitleva protokoll artikli 6.2 tähenduses. Läti keskpang võib aluslepingu ja selle protokoll sätetega kooskõlas osaleda rahvusvahelistes rahaasutustes, mis vastavad tema eesmärkidele ja ülesannetele.

19 Nimetatud seaduse artiklist 13 tuleneb, et Läti keskpanga president, asepresident ja nõukogu liikmed ei taotle ega saa juhiseid Läti Vabariigi valitsuselt ja Euroopa Liidu teiste liikmesriikide valitsustelt, Euroopa Liidu institutsioonidelt ning teistelt riigisestelt, välisriikide või rahvusvahelistelt institutsioonidelt ning nende organitelt. See artikkel näeb vastavalt ELTL artiklile 130 ka ette, et need valitsused, institutsioonid ja organid ei või anda juhiseid Läti keskpanga presidendile, asepresidendile ja nõukogu liikmetele ega püüda muul viisil mõjutada nende ülesannete täitmist. Läti keskpang on oma otsuste tegemisel ja nende rakendamisel sõltumatu.

Kriminaalmenetluse seadustik

20 Läti kriminaalmenetluse seadustiku (Kriminālprocesa likums) artiklis 10 on ette nähtud, et puutumatus kriminaalmenetluses vabastab isiku täielikult või osaliselt kriminaalmenetluses osalemisest, ütluste andmisest ning dokumentide ja tõendite esitamisest, samuti keelab või piirab tema suhtes kriminaalmenetluse alustamise ja tõkendite kohaldamise õigust ning õigust siseneda selle isiku valduses olevatesse ruumidesse ja teha seal uurimistoimingud.

21 Selle seadustiku artikli 116 lõiked 1–3 sätestavad:

„1. Kriminaalmenetluses puutumatus saamise aluseks on isiku, teabe või koha õiguslik eristaatus, mis on kindlaks määratud põhiseaduses, selles seadustikus või teistes seadustes või rahvusvahelistes lepingutes ning mis tagab isiku õiguse mitte täita täielikult või osaliselt kriminaalmenetlusest tulenevat kohustust või mis piirab konkreetsete uurimistoimingute tegemise õigust.

2. Isiku puutumatus kriminaalmenetluses tuleneb:

- 1) tema karistusõiguslikust puutumatuses, nagu see on kindlaks määratud põhiseaduses või rahvusvahelistes lepingutes;
- 2) tema ametikohast või elukutsest;
- 3) tema staatusest asjaomases kriminaalmenetluses;
- 4) tema sugulussidemetest.

3. Isikul on õigus puutumatusle kriminaalmenetluses, kui temalt nõutav teave puudutab:

- 1) seadusega kaitstud riigisaladusi;
- 2) seadusega kaitstud ametisaladust;
- 3) seadusega kaitstud ärisaladust;
- 4) seadusega kaitstud eraelu konfidentsiaalsust.“

22 Kriminaalmenetluse seadustiku artiklis 404 on ette nähtud, et kui seadustikus ei ole sätestatud teisiti, edastab prokuratuur pädevale asutusele ettepaneku anda luba kriminaalmenetluse alustamiseks isiku suhtes, kellel on seaduse alusel kriminaalmenetluses puutumatus, kui prokuratuur leiab, et on alust isik kriminaalvastutusele võtta. Ettepanekule lisatakse teave tõendite kohta, mis tõendavad selle isiku süüd, kellelt puutumatuse äravõtmist taotletakse.

Põhikohtuasi ja eelotsuse küsimused

23 Põhikohtuasja kaebaja AB töötas 21. detsembrist 2001 kuni 21. detsembrini 2019 Läti keskpanga presidendina.

24 Ta sai EKP üldnõukogu liikmeks pärast Läti Vabariigi ühinemist Euroopa Liiduga 1. mail 2004 ja hiljem EKP nõukogu liikmeks pärast selle liikmesriigi ühinemist euroalaga 1. jaanuaril 2014.

25 17. veebruaril 2018 vahistati AB pärast seda, kui Korupcijas novēršanas un apkarošanas birojs (korruptsiooni ennetamise ja tõkestamise büroo, Läti) (edaspidi „KNAB“) oli alustanud kohtueelset kriminaalmenetlust, kuid ta vabastati 19. veebruaril 2018. Samal päeval tehtud otsusega kohaldas KNAB talle teatavaid kriminaalmenetluse tagamise vahendeid, sealhulgas keeldu täita Läti keskpanga presidendi ametikohustusi. 28. juunil 2018 esitas asja menetlev prokurör talle süüdistuse korruptsioonikuritegudes.

- 26 26. veebruari 2019. aasta kohtuotsusega Rimšēvičs ja EKP *vs.* Läti (C-202/18 ja C-238/18, EU:C:2019:139) tühistas Euroopa Kohus AB ja EKP esitatud hagide kohta tehtud otsuses KNABi 19. veebruari 2018. aasta otsuse osas, milles AB-l keelati täita Läti keskpanga presidendi ametikohustusi. Euroopa Kohus leidis, et Läti Vabariik ei ole tõendanud, et AB ametist vabastamiseks oli piisavalt kaudseid tõendeid selle kohta, et ta oli süüdi tõsisel üleastumises EKPSi ja EKP põhikirja käsitleva protokoll artikli 14.2 teise lõigu tähenduses.
- 27 AB süüdistusakti täiendati 24. mail 2019 ja see sisaldab kolme etteheidetavat tegu.
- 28 Esimesena süüdistati teda selles, et ta enne 30. juunit 2010 nõustus ühe Läti panga nõukogu esimehe – KMi – poolt altkäemaksu pakkumisega ja võttis vastu altkäemaksu, mis seisnes rühmareisis Kamtšatkale (Venemaa) maksumusega 7490 eurot, mis toimus 20.–30. augustil 2010. Vastutasuks andis AB KMile nõu, kuidas see pank saaks hoida kõrvale Finantsu un kapitāla tirgus komisija (finants- ja kapitaliturgude komisjon, Läti) (edaspidi „FKTK“) järelevalvest, ning ta ei osalenud FKTK koosolekutel, millel arutati nimetatud panga järelevalvet puudutavaid küsimusi.
- 29 Teisena süüdistati teda esiteks selles, et ta nõustus pärast 23. augustit 2012 altkäemaksu pakkumisega, mis seisnes 500 000 euro tasumises sama Läti panga juhatuse asejuhataja OP poolt, mille vastutasuna pidi AB andma nõu, kuidas saavutada FKTK poolt selle panga tegevusele seatud piirangute tühistamine, ja hoidma ära muud piirangud, ning teiseks selles, et ta võttis vastu pool sellest altkäemaksust, st 250 000 eurot. Ülejäänud poolt altkäemaksust, mis tuli tasuda pärast seda, kui FKTK on teinud nimetatud pangale soodsa otsuse, AB-le üle ei kantud.
- 30 Kolmandana süüdistati ABd rahapesus, et varjata teises süüdistuspunktis nimetatud altkäemaksule vastava AB-le antud raha päritolu, ülekandeid ja omandit. See altkäemaks investeeriti vahendaja poolt üle antud rahaliste vahendite abil varifirma kaudu ühe kinnisasja omandamisse.
- 31 Kriminaalmenetluse käigus palusid AB advokaadid eelotsusetaotluse esitanud kohtul esitada Euroopa Kohtule eelotsusetaotlus privileegide ja immunitetide protokoll artikli tõlgendamise kohta. Selle protokoll artiklitele 11 ja 22 tuginedes leiavad nad, et protokollis ette nähtud kohtulik puutumatus on AB-le kohaldatav seoses tegudega, mida ta tegi EKP nõukogu liikmena.
- 32 Prokuratuur ei vaidle vastu sellele, et AB-l võis selline puutumatus olla EKP nõukogu liikmena tegutsedes, kuid ta leiab, et põhikohtuasjas ei ole AB-le ette heidetud teod seotud tema kui selle nõukogu liikme ülesannete täitmisega, mistõttu ei ole privileegide ja immunitetide protokoll AB suhtes kohaldatav.
- 33 Eelotsusetaotluse esitanud kohus leiab, et enne kui ta saab alustada kriminaalasjas kohtumenetluse suulist osa, peab ta tegema otsuse AB võimaliku puutumatus olemasolu ja ulatuse kohta. Tal on tekkinud küsimus, kas Läti keskpanga presidendi staatus, millega kaasneb ka EKP nõukogu liikme staatus, annab AB-le automaatselt puutumatus kriminaalasja kohtueelses menetluses ja kohtumenetluses. Jaatava vastuse korral tuleb tema arvates kindlaks teha, kas on vaja taotleda selle puutumatuse äravõtmist kõikidel juhtudel või kas menetluse eest vastutaval asutusel, see tähendab prokuratuuril kohtueelses menetluses ja asja sisuliselt arutaval kohtul kohtumenetluses on õigus hinnata, kas konkreetse menetluse raames esineb liidu huvi selle suhtes, et huvitatud isikul oleks selline puutumatus, ning kui selline huvi on olemas, siis õigus nõuda selle puutumatus äravõtmist ainult siis, kui teod on seotud liidu institutsioonis, käesoleval juhul EKPs, ametiülesannete täitmisega. Kui EKP nõukogu liikmele antakse kriminaalmenetluses puutumatus, tekib eelotsusetaotluse esitanud kohtul ka küsimus, millises

menetlusstaadiumis tuleb selle puutumatus äravõtmist taotleda. Lõpuks märgib ta, et kuna isiku käitumist ja tegusid determineerib kogu tema käsutuses olev info, võib praktikas olla keeruline eristada liidu huvides antud puutumatus tegudest, mis on tehtud väljaspool selle puutumatus kohaldamisala.

34 Neil asjaoludel otsustas Rīgas rajona tiesa (Rīa rajoonikohus, Läti) menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmised eelotsuse küsimused:

- „1. Kas [privileegide ja immunitetide protokoll] artikli 11 punkt a ja artikli 22 esimene lõik on kohaldatavad EKP nõukogu liikme ametikohale, millest tulenevaid ülesandeid täidab liikmesriigi keskpanga juhataja, nimelt Läti keskpanga president AB?
2. Kui vastus esimesele küsimusele on jaatav, siis kas need sätted tagavad sellele isikule jätkuvalt puutumatus kriminaalmenetluse suhtes isegi pärast seda, kui ta on liikmesriigi keskpanga juhataja ja seega EKP nõukogu liikme ametikohalt lahkunud?
3. Kui vastus esimesele küsimusele on jaatav, siis kas see puutumatus puudutab üksnes „kohtulikku“ puutumatus, nagu on märgitud [privileegide ja immunitetide protokoll] artikli 11 punktis a, või laieneb see ka kriminaalmenetluse läbiviimisele, sealhulgas süüdistusakti esitamisele ja tõendite kogumisele? Kas juhul, kui puutumatus on kohaldatav kriminaalmenetluse läbiviimisele, mõjutab see asjaolu tõendite kasutamise võimalust?
4. Kui vastus esimesele küsimusele on jaatav, siis kas [privileegide ja immunitetide protokoll] artikli 11 punkt a koostoimes selle protokoll artikliga 17 võimaldab menetluse eest vastutaval isikul või vastavas menetlusstaadiumis kohtukoosseisul hinnata Euroopa Liidu huvi olemasolu selles menetluses ja ainult juhul, kui selle huvi olemasolu on tuvastatud – nimelt, kui tegevus, milles ABd süüdistatakse, on seotud tema ülesannete täitmisega Euroopa Liidu institutsioonis –, paluda asjaomasel institutsioonis, st EKP-l, sellelt isikult puutumatus ära võtta?
5. Kas [privileegide ja immunitetide protokoll] kohaldamisel peab Euroopa Liidu huvi olemasolu olema alati otseselt seotud otsustega või toimingutega, mida tehakse ametiülesannete täitmisel Euroopa Liidu institutsioonis? Nimelt, kas niisuguse ametniku suhtes tohib teha kriminaalmenetluse toimingut, kui talle esitatud süüdistus ei ole seotud tema ülesannetega Euroopa Liidu institutsioonis, vaid tegevusega tema ametiülesannete täitmisel liikmesriigis?“

Eelotsuse küsimuste analüüs

Esimene küsimus

- 35 Esimese küsimusega soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt teada, kas privileegide ja immunitetide protokoll artiklit 22 tuleb tõlgendada nii, et liikmesriigi keskpanga juhatajal võib olla selle protokoll artikli 11 punktis a ette nähtud kohtulik puutumatus.
- 36 Esimesena tuleb märkida, et liikmesriigi keskpanga juhataja on privileegide ja immunitetide protokoll artiklis 22 nimetatud isikute hulgas.

- 37 Nimelt näeb privileegide ja immunitetide protokoll artikli 22 lõige 1 ette, et seda protokoll kohaldatakse EKP, selle organite liikmete ja selle personali suhtes, ilma et see piiraks EKPSi ja EKP põhikirja käsitleva protokoll sätete kohaldamist.
- 38 Esiteks on nende liikmesriikide keskpankade juhatajad, mille rahaühik on euro, ELTL artikli 283 lõike 1 ning EKPSi ja EKP põhikirja käsitleva protokoll artikli 10.1 järgi EKP nõukogu – mis on ELTL artikli 129 lõike 1 ning EKPSi ja EKP põhikirja käsitleva protokoll artikli 9.3 kohaselt EKP otsuseid tegev organ – *ex officio* liikmed. Teiseks näeb selle protokoll artikkel 44.2 ette, et liikmesriikide keskpankade juhatajad on üldnõukogu liikmed, mis on kolmas EKP otsuseid tegev organ protokoll artikli 44.1 kohaselt.
- 39 Järelikult kuulub liikmesriigi keskpanga juhataja kui vähemalt ühe EKP organi liige privileegide ja immunitetide protokoll artikli 22 lõikes 1 nimetatud isikute hulka. Seega on see protokoll tema suhtes kohaldatav.
- 40 Teisena tekib küsimus, kas riigi keskpanga juhatajal võib olla privileegide ja immunitetide protokoll artikli 11 punktis a ette nähtud kohtulik puutumatus.
- 41 Nimelt ei ole privileegide ja immunitetide protokoll artikli 22 lõikes 1 täpsustatud protokoll neid sätteid, mis on kohaldatavad selles nimetatud isikute suhtes. Peale selle annab nimetatud protokoll oma laadilt ja ulatuselt erinevad immunitetid kolmele isikute kategooriale, kusjuures ei ole üheselt selge, millisesse kategooriasse kuulub riigi keskpanga juhataja.
- 42 Esiteks on privileegide ja immunitetide protokoll artiklites 8 ja 9 ette nähtud Euroopa Parlamendi liikmete immunitetid määratletud nii, et need puudutavad konkreetselt parlamendiliikmete tööd ega ole seega kohaldatavad riigi keskpanga juhataja suhtes.
- 43 Teiseks ei saa riigi keskpanga juhatajal olla ka privileegide ja immunitetide protokoll artiklis 10 käsitletud liidu institutsioonide töös osalevate liikmesriikide esindajate immunitetid. Ühelt poolt ei saa riigi keskpanga juhatajat pidada liikmesriigi esindajaks, kui ta täidab oma EKP nõukogu või üldnõukogu liikme ülesandeid. Nimelt näevad ELTL artikkel 130 ning EKPSi ja EKP põhikirja käsitleva protokoll artikkel 7 ette, et liikmesriikide keskpankade juhatajad ei või neile aluslepingutega pandud kohustuste täitmisel taotleda ega saada mingeid juhiseid muu hulgas liikmesriikide asutustelt (vt selle kohta 26. veebruari 2019. aasta kohtuotsus *Rimšēvičs ja EKP vs. Läti*, C-202/18 ja C-238/18, EU:C:2019:139, punkt 72). Teiselt poolt on liidu institutsioonide töös osalevate liikmesriikide esindajate immunitetid igal juhul „tavapärased [...] immunitetid“, mida tuleb – nagu märkis kohtujurist oma ettepaneku punktis 56 – mõista kui viidet Viini 18. aprillil 1961 sõlmitud diplomaatiliste suhete Viini konventsioonis ette nähtud immunitetidele. Niisugusele puutumatusale, mis on diplomaatidele antud selleks, et tagada diplomaatiliste ja konsulaaresinduste ülesannete tõhus täitmine asukohariigis, ei saa selle olemusest tulenevalt tugineda seda puutumatus omavad isikud selle riigi vastu, mida nad esindavad. Järelikult ei saa liikmesriigi keskpanga juhataja kindlasti tugineda sellele puutumatusale selle liikmesriigi asutuste suhtes.
- 44 Kolmandaks tuleb märkida, et kuigi liidu ametnikel ja muudel teenistujatel on privileegide ja immunitetide protokoll artikli 11 punkti a alusel kohtulik puutumatus oma ametkohustuste täitmisel tehtud tegude, sealhulgas suuliste ja kirjalike avalduste suhtes, on riikide keskpankade juhatajad eelnimetatutega võrreldes erinevas olukorras. Esiteks nimetatakse nad riigi ametiisikutena ametisse ja vajaduse korral kutsutakse tagasi liikmesriikide poolt (26. veebruari 2019. aasta kohtuotsus *Rimšēvičs ja EKP vs. Läti*, C-202/18 ja C-238/18, EU:C:2019:139,

punkt 72). Teiseks ei allu nad ühelegi liidu institutsioonile, kuna ELTL artikli 130 ning EKPSi ja EKP põhikirja käsitleva protokollis artikli 7 kohaselt ei taotle ega saa nad juhiseid liidu institutsioonidelt, organitelt või asutustelt, üheltki liikmesriigilt ega üheltki teiselt organilt.

- 45 Siiski iseloomustab riigi keskpanga juhataja – kes on küll riigi ametiisik, kuid tegutseb ka EKPSi raames, olles juhul, kui ta on euroalasse kuuluva liikmesriigi keskpanga juhataja, EKP peamise juhtorgani liige – positsiooni tegevuse kahetasandilisus, mis väljendub segastaatuses (26. veebruari 2019. aasta kohtuotsus *Rimšēvičs ja EKP vs. Läti*, C-202/18 ja C-238/18, EU:C:2019:139, punkt 70). Seega tegutseb see juhataja oma ülesannete täitmisel EKP nõukogu liikmena liidu institutsiooni, käesoleval juhul EKP nimel. Nagu nähtub käesoleva kohtuotsuse punktist 38, kehtib sama ka sellise liikmesriigi keskpanga juhataja kohta, mille rahaühik ei ole euro, kui ta täidab oma ülesandeid EKP üldnõukogu liikmena.
- 46 Puutumatus, mis keskpanga juhatajal on EKP nõukogu liikme või EKP üldnõukogu liikme ülesannete täitmisel, tuleneb seega vajadusest tagada EKP-le immunitetid, mis on vajalikud tema ülesannete täitmiseks, nagu see on ette nähtud EKPSi ja EKP põhikirja käsitleva protokollis artiklis 39. Järelikult peavad keskpanga juhatajal olema nende ülesannete täitmisel privileegid ja immunitetid, mis on vajalikud EKP ülesannete täitmiseks.
- 47 Lisaks aitab see, kui riikide keskpankade juhatajatele antakse privileegide ja immunitetide protokollis artikli 11 punktis a ette nähtud kohtulik puutumatus, mille eesmärk on tagada liidu huvides selle saajate sõltumatus riigi asutustest, kindlustada sõltumatust, mida ELTL artikkel 130 ning EKPSi ja EKP põhikirja käsitleva protokollis artikkel 7 muu hulgas neilt juhatajatelt nõuavad aluslepingute ning EKPSi ja EKP põhikirja käsitleva protokolliga antud volituste kasutamisel ning ülesannete täitmisel.
- 48 Peale selle, kuna riikide keskpankade juhatajatel ei saa ilmselgelt olla privileegide ja immunitetide protokollis ette nähtud kahte ülejäänud puutumatus, oleks sellel, kui nende puhul keeldutaks tunnustamast privileegide ja immunitetide protokollis artikli 11 punktis a sätestatud kohtulikkude puutumatus, paradoksaalne tagajärg, et igasugusest immunitetidest jäetakse ilma isikud, kellele aluslepingutega on usaldatud vastutus liidu rahapoliitika juhtimise eest ja kelle puhul sõnaselgelt on soovitud välistada mis tahes mõjutamist selle ülesande täitmisel.
- 49 Lõpuks tuleb privileegide ja immunitetide protokollis artikli 22 lõiget 1 tõlgendada nii, et see annab EKP personalile, keda selles sättes sõnaselgelt nimetatakse, sama kohtuliku puutumatus, mis on teiste liidu institutsioonide töötajatel. Aluslepingutest ega EKPSi ja EKP põhikirja käsitlevast protokollist ei tulene, et liidu seadusandja oleks soovinud anda EKP organite liikmetele ja eelkõige tema peamise otsuseid tegeva organi – EKP nõukogu – liikmetele väiksemat kaitset kui EKP kogu personalile.
- 50 Kõiki eeltoodud kaalutlusi arvestades tuleb esimesele küsimusele vastata, et privileegide ja immunitetide protokollis artiklit 22 tuleb ELTL artiklit 130 ning EKPSi ja EKP põhikirja käsitleva protokollis artiklit 7 arvestades tõlgendada nii, et liikmesriigi keskpanga juhatajal võib olla privileegide ja immunitetide protokollis artikli 11 punktis a ette nähtud kohtulik puutumatus EKP organi liikmena oma ametikohustuste täitmisel tehtud tegude suhtes.

Teine küsimus

- 51 Teise küsimusega soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt teada, kas privileegide ja immunitetide protokollis artikli 11 punkti a tuleb koostoimes selle protokollis artikliga 22 tõlgendada nii, et liikmesriigi keskpanga juhatajal säilib selle protokollis artikli 11 punktis a ette nähtud kohtulik puutumatus ka pärast tema ametist lahkumist.
- 52 Selle sätte kohaselt jääb liidu ametnikele ja muudele teenistujatele kohtulik puutumatus ka pärast nende ametist lahkumist. Nagu on aga järeldatud käesoleva kohtuotsuse punktis 50, on riigi keskpanga juhatajal see kohtulik puutumatus EKP organi liikmena privileegide ja immunitetide protokollis artikli 22 alusel. Järelikult jääb talle see puutumatus ka pärast seda, kui ta ei ole enam sellise organi liige.
- 53 Seetõttu ei võta riigi keskpanga juhataja ametist lahkumine, millega lõpeb EKPSi ja EKP põhikirja käsitleva protokollis artikli 10.1 alusel automaatselt selle juhataja poolt EKP organi liikme ametikohustuste täitmine, sellelt juhatajalt kohtulikku puutumatus, mis on ette nähtud privileegide ja immunitetide protokollis artikli 11 punktis a.
- 54 Järelikult tuleb teisele küsimusele vastata, et privileegide ja immunitetide protokollis artikli 11 punkti a tuleb koostoimes selle protokollis artikliga 22 tõlgendada nii, et liikmesriigi keskpanga juhatajal säilib oma ametikohustuste täitmisel tehtud tegude suhtes selle protokollis artikli 11 punktis a ette nähtud kohtulik puutumatus ka pärast tema ametist lahkumist.

Neljanda küsimus

- 55 Neljanda küsimusega, mida tuleb analüüsida enne kolmandat küsimust, soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt teada, kas privileegide ja immunitetide protokollis artikli 11 punkti a tuleb koostoimes selle protokollis artikliga 17 tõlgendada nii, et see võimaldab kriminaalmenetluse eest vastutaval riigisisel asutusel – st vastavalt menetlusstaadiumile kohtueelset kriminaalmenetlust läbiviival asutusel või pädeval kriminaalkohtul – enne seda, kui ta esitab asjasse puutuvale liidu institutsioonile kohtuliku puutumatus äravõtmise taotluse, tuvastada kõigepealt ise, et kohtuliku puutumatus tingimused on täidetud.
- 56 Kõigepealt tuleb märkida, et privileegide ja immunitetide protokollis artikli 11 punkt a näeb ette, et liidu ametnikel ja muudel teenistujatel on kohtulik puutumatus üksnes „oma ametikohustuste täitmisel“, st liidule usaldatud ülesande raames tehtud tegude suhtes (11. juuli 1968. aasta kohtuotsus Sayag ja Leduc, 5/68, EU:C:1968:42, lk 585).
- 57 Lisaks on selle protokolliga liidule antud privileegid ja immunitetid funktsionaalset laadi, kuivõrd nende eesmärk on vältida liidu toimimise ja sõltumatuse kahjustamist, mis tähendab eelkõige seda, et liidu ametnikele ja muudele teenistujatele antud privileegid, immunitetid ja soodustused teenivad üksnes liidu huve (13. juuli 1990. aasta kohtumäärus Zwartveld jt, C-2/88-IMM, EU:C:1990:315, punktid 19 ja 20, ning 18. juuni 2020. aasta kohtuotsus komisjon vs. RQ, C-831/18 P, EU:C:2020:481, punkt 47).
- 58 Selle funktsionaalsuse tagamiseks sätestab kõnealuse protokollis artikli 17 esimene lõik, et puutumatus antakse liidu ametnikele ja muudele teenistujatele üksnes liidu huvides. Sama protokollis artikli 17 teine lõik rakendab seda põhimõtet, nähes ette, et iga liidu institutsioon peab ametnikule või muule teenistujale antud immunitedi ära võtma alati, kui kõnealune institutsioon leiab, et sellise immunitedi äravõtmine ei ole vastuolus liidu huvidega.

- 59 Eeltoodust tuleneb, et selle hindamine, kas puutumatuse äravõtmine on vastuolus liidu huvidega, on asjasse puutuva liidu institutsiooni, mitte kriminaalmenetluse eest vastutava riigisisese asutuse ülesanne.
- 60 Seevastu ei ole privileegide ja immunitetide protokollis artikli 11 punktis a ega artiklis 17 märgitud, milline asutus on pädev hindama käesoleva kohtuotsuse punktis 56 käsitletud kohtuliku puutumatus kohaldamise tingimust, nimelt et liidu ametnikule või teenistujale ette heidetav tegu peab olema tehtud tema ametikohustuste täitmisel.
- 61 Järelikult tuleb privileegide ja immunitetide protokollis nende sätete konteksti ja eesmärki arvestades teha kindlaks asutus, kes on pädev hindama, kas see tingimus on täidetud.
- 62 Esimesena on liidu institutsioonil, mille teenistuses asjaomane ametnik või teenistuja on, kõige paremad võimalused selle kindlakstegemiseks, millises staatuses see ametnik või teenistuja tegutses. On isegi võimalik, et institutsioonil on rikkumise tuvastamiseks vajalikud dokumendid (vt 13. juuli 1990. aasta kohtumäärus Zwartveld jt, C-2/88-IMM, EU:C:1990:315). Lisaks annab privileegide ja immunitetide protokollis artikli 17 teise lõiguga asjasse puutuvalle liidu institutsioonile sõnaselgelt antud pädevus kontrollida, et talle esitatud puutumatuse äravõtmise taotlus ei ole vastuolus liidu huvidega, talle ka pädevuse teha kindlaks, et ametnikule või teenistujale ette heidetav tegu tehti liidu nimel ametikohustuste täitmisel. Nimelt, kui ametnik või teenistuja ei ole tegutsenud oma ametikohustuste täitmisel, ei saa tema suhtes alustatud kriminaalmenetlus niikuinii liidu huve kahjustada. Eeltoodust tuleneb, et liidu institutsioon, mille teenistuses on asjasse puutuv isik, on pädev hindama käesoleva kohtuotsuse punktis 56 käsitletud tingimust.
- 63 Teisena ei tähenda aga selline järeldus, et asjasse puutuv liidu institutsioon on igal juhul pädev hindama, kas liidu ametnik või teenistuja tegi talle ette heidetava teo oma ametikohustuste täitmisel.
- 64 Nimelt, nagu kohtujurist oma ettepaneku punktis 93 sisuliselt märkis, käsitlevad tegelikult küsimust, kas liidu teenistuja puutumatus tõttu esineb takistus tema suhtes kriminaalmenetluse alustamiseks, esmalt liikmesriikide pädevad asutused või kohtud, kuna ainult neil on teave, mis võimaldab kindlaks teha, kas teol, milles isikut süüdistatakse, on sellised tunnused, et tegemist on teenistuja poolt oma ametikohustuste täitmisel selle liidu institutsiooni nimel tehtud teoga, mille teenistuja see isik on.
- 65 Kui neil asjaoludel ei oleks neil mingit pädevust hinnata, kas tegu pandi toime ametikohustuste täitmisel, peaksid nad alati taotlema asjasse puutuvalt liidu institutsioonilt puutumatuse äravõtmist, kui liidu ametnik või teenistuja on väidetavalt toime pannud talle süüks pandava teo.
- 66 Niisugune tõlgendus eiraks siiski eesmäärke, mida aluslepingute koostajad liidu ametnikele ja muudele teenistujatele kohtulikkude puutumatus andes taotlesid.
- 67 Nimelt, esiteks laieneb kohtulik puutumatus privileegide ja immunitetide protokollis artikli 11 punkti a kohaselt vaid tegudele, mille liidu ametnikud ja muud teenistujad on teinud oma ametikohustusi täites, ning see hõlmab järelikult vaid väikest osa kriminaalkorras karistatavatest tegudest, mida need ametnikud ja teenistujad võivad toime panna. Sellega seoses tuleneb kohtupraktikast, et see mõiste hõlmab ainult tegusid, mis nende olemusest tulenevalt on käsitatavad puutumatusle tugineva isiku osalemisena selle institutsiooni ülesannete täitmisel, mille teenistuja ta on (11. juuli 1968. aasta kohtuotsus Sayag ja Leduc, 5/68, EU:C:1968:42,

- lk 585). Seda määratlust ennast arvestades väljuvad sellised teod nagu pettus või nagu põhikohtuasjas käsitletavad korrupsioonisüüteod või rahapesualased süüteod kahtlemata liidu ametniku või muu teenistuja, samuti liikmesriigi keskpanga juhataja – kes on EKP organi liige – ametikohustuste ringist ega saa seega olla käsitletavad tegudena, mida need isikud on teinud oma ametikohustuste täitmisel.
- 68 Teiseks tuleneb privileegide ja immunitetide protokollis artikli 17 esimesest lõigust, et kohtuliku puutumatus eesmärk on liidu toimimise ja sõltumatuse kahjustamist ära hoides (13. juuli 1990. aasta määrus Zwartveld jt, C-2/88-IMM, EU:C:1990:315, punkt 19) üksnes tagada liidu huvide kaitse, ning see ei saa seega takistada liikmesriikide pädevuse teostamist kuritegude eest vastutusele võtmisel, kui see neid huve ei puuduta.
- 69 Selle pädevuse teostamine oleks aga takistatud või võtaks see vähemalt alatihti kauem aega, kui kriminaalmenetluse eest vastutav riigisisene asutus peaks taotlema asjasse puutuvalt liidu institutsioonilt puutumatus eest äravõtmist iga kord, kui mõne selle institutsiooni ametniku või teenistuja suhtes on alustatud kriminaalmenetlust.
- 70 Järelikult peab sellel riigisisel asutusel olema võimalik tuvastada, et liidu ametnik või muu teenistuja ei pannud süütegu ilmselgelt toime oma ametikohustuste täitmisel.
- 71 Kriminaalmenetlust läbiviiva riigisisese asutuse ja asjasse puutuva liidu institutsiooni vaheline pädevuse jaotus selle hindamisel, kas liidu ametnik või muu teenistuja pani oma ametikohustuste täitmisel toime kuriteona kvalifitseeritava teo, on pealegi kooskõlas aluslepingute koostajate tahtega, mida väljendab privileegide ja immunitetide protokollis artikkel 18. Nimelt on selles artiklis ette nähtud, et selle protokollis kohaldamisel teevad liidu institutsioonid koostööd asjaomaste liikmesriikide vastutavate ametiasutustega.
- 72 Sellega seoses on Euroopa Kohus otsustanud, et iga liidu institutsioon on kohustatud aitama kohtumenetlusele aktiivselt kaasa, edastades riigisisesele kohtule dokumente ja lubades tema ametnikel või teenistujatel anda riigisiseses menetluses tunnistajatena ütlusi, sest need institutsioonid on selle protokollis kohaldamisel kohustatud järgima neil lasuvat riigisiseste asutuste ja eelkõige kohtutega lojaalse koostöö kohustust (vt selle kohta 13. juuli 1990. aasta kohtumäärus Zwartveld jt, C-2/88-IMM, EU:C:1990:315, punktid 21 ja 22).
- 73 Mis puudutab selle koostöö korda, siis tuleb märkida, et praktikas tekib küsimus, kas liidu ametnik või teenistuja pani talle süüks pandava teo toime oma ametikohustuste täitmisel, kõigepealt kriminaalmenetluse eest vastutaval riigisisel asutusel ning temal on võimalik anda üksnes pealiskaudne hinnang sellele, kas see tingimus on täidetud. Seega, kui viimane tuvastab, et kriminaalmenetluse esemeks olevat tegu ei pannud liidu ametnik või teenistuja, kelle suhtes on kriminaalmenetlus alustatud, ilmselgelt toime oma ametikohustuste täitmisel, võib tema suhtes menetlust jätkata, kuna kohtulik puutumatus ei ole kohaldatav. Seevastu juhul, kui sellel riigisisel asutusel tekib kriminaalmenetluse mis tahes staadiumis selle kohta kahtlusi, peab ta vastavalt ELL artikli 4 lõikes 3 ette nähtud lojaalse koostöö põhimõttele ning privileegide ja immunitetide protokollis artiklile 18 konsulteerima asjasse puutuva liidu institutsiooniga ning juhul, kui viimane leiab, et tegu pandi toime ametikohustuste täitmisel, taotlema, et see institutsioon võtaks puutumatus eest ametnikult või teenistujalt, kelle suhtes kriminaalmenetlus on alustatud.

- 74 Kui kriminaalmenetluse eest vastutav riigisisene asutus leiab kohe alguses, et asjaomane ametnik või teenistuja pani teo toime oma ametikohustuste täitmisel, peab ta siis, kui soovib seda menetlust jätkata, taotlema otse asjasse puutuvalt liidu institutsioonilt, et viimane võtaks kõnealuselt ametnikult või teenistujalt puutumatus. Vastavalt privileegide ja immunitetide protokollis artikli 17 teises lõigus sätestatud reeglile, milles väljendub konkreetselt liidu institutsioonide, organite ja asutuste kohustus teha liikmesriikidega lojaalset koostööd, tuleb see puutumatus äravõtmise taotlus rahuldada, välja arvatud juhul, kui on tõendatud, et see on liidu huvidega vastuolus. See liidu privileegide ja immunitetide funktsionaalne ning seega suhteline olemus, mida Euroopa Kohus on juba varem rõhutanud (13. juuli 1990. aasta kohtumäärus Zwartveld jt, C-2/88-IMM, EU:C:1990:315, punkt 20), on seda enam oluline, et liikmesriikides toimuvate kriminaalmenetluste tõhusus ise võib olla otse liidu huvides, eelkõige kui tegemist on liidu finantshuvide kaitsega (vt selle kohta 2. mai 2018. aasta kohtuotsus Scialdone, C-574/15, EU:C:2018:295, punktid 27–29; 5. juuni 2018. aasta kohtuotsus Kolev jt, C-612/15, EU:C:2018:392, punktid 53–55, ning 18. mai 2021. aasta kohtuotsus Asociația „Forumul Judecătorilor din România“ jt, C-83/19, C-127/19, C-195/19, C-291/19, C-355/19 ja C-397/19, EU:C:2021:393, punktid 212–214).
- 75 Eespool kirjeldatud pädevuse jaotuse ja selle nõuetekohase teostamise järgimise tagab vajaduse korral Euroopa Liidu Kohus vastavalt aluslepingutes ette nähtud õiguskaitsevahenditele. Seega, kui kriminaalmenetluse eest vastutavad riigisisised asutused, sealhulgas kohtud, rikuvad lojaalse koostöö põhimõttest tulenevat kohustust konsulteerida asjasse puutuva liidu institutsiooniga juhul, kui nad ei saa mõistlikult välistada kahtlust, et väidetavat süütegu kujutav tegu pandi toime ametikohustuste täitmisel, võib selle rikkumise peale esitada Euroopa Kohtusse ELTL artiklis 258 ette nähtud liikmesriigi kohustuste rikkumise hagi. Seevastu juhul, kui asjasse puutuvalt liidu institutsioonilt taotleti puutumatus äravõtmist ja viimane keeldus sellest, võib pädev liikmesriigi kohus esitada selle keeldumise õiguspärasuse kohta eelotsuse küsimuse või asjasse puutuv liikmesriik ELTL artikli 263 alusel hagi. Lõpuks võib liidu ametnik või teenistuja, kelle suhtes kriminaalmenetlus on alustatud, esitada liidu institutsiooni otsuse peale, millega võetakse temalt personalieeskirjade artikli 90 lõike 2 ja artikli 91 alusel kohtulik puutumatus, Euroopa Kohtule hagi, sest see otsus on tema huve kahjustav akt (18. juuni 2020. aasta kohtuotsus komisjon vs. RQ, C-831/18 P, EU:C:2020:481, punkt 48).
- 76 Arvestades käesoleva kohtuotsuse punktis 50 tehtud järeldust, et riigi keskpanga juhatajal on privileegide ja immunitetide protokollis artikli 22 alusel EKP organi liikmena selle protokollis artikli 11 punktis a sätestatud kohtulik puutumatus, kohaldatakse käesoleva kohtuotsuse punktides 56–75 esitatud tõlgendust samamoodi ka sellise juhataja suhtes.
- 77 Eeltoodud kaalutlusi arvestades tuleb neljandale küsimusele vastata, et privileegide ja immunitetide protokollis artikli 11 punkti a tuleb koostoimes selle protokollis artiklitega 17 ja 22 tõlgendada nii, et kriminaalmenetluse eest vastutav riigisisene asutus – st vastavalt menetlusstaadiumile kohtueelset kriminaalmenetlust läbiviiv asutus või pädev kriminaalkohus – on esimesena pädev hindama, kas võimalik süütegu, mille pani toime riigi keskpanga juhataja EKP organi liikmena, on selle juhataja selline tegu, mille viimane on teinud selle organi raames oma ülesannete täitmisel, kuid kahtluse korral peab riigisisene asutus lojaalse koostöö põhimõttest tulenevalt taotlema EKP-lt arvamust ja seda järgima. Seevastu ainult EKP ülesanne on juhul, kui talle esitatakse sellelt juhatajalt puutumatus äravõtmise taotlus, hinnata, kas puutumatus äravõtmine on vastuolus liidu huvidega; seda hinnangut võib Euroopa Kohus vajaduse korral kontrollida.

Kolmas küsimus

- 78 Kolmanda küsimusega soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt teada, kas privileegide ja immunitetide protokollis artikli 11 punkti a tuleb tõlgendada nii, et selles ette nähtud kohtuliku puutumatusena on vastuolus kriminaalmenetluse läbiviimine tervikuna, sealhulgas uurimistoimingud, tõendite kogumine ja süüdistusakti esitamine, või takistab see ainult kohtu poolt kohtulikkude puutumatusena omavate isikute kohtuasja menetlemist ja nende süüdimõistmist, ning kas see kohtulikkude puutumatus takistab uurimise käigus kogutud tõendite hilisemat kasutamist.
- 79 Olgu meenutatud, et Euroopa Kohtu väljakujunenud praktika järgi tuleneb nii liidu õiguse ühetaolise kohaldamise nõudest kui ka võrdsuse põhimõttest, et sellise liidu õigusnormi sõnastust, mis ei viita sõnaselgelt liikmesriikide õigusele õigusnormi tähenduse ja ulatuse kindlaksmääramiseks, tuleb üldjuhul kogu liidus tõlgendada autonoomselt ja ühetaoliselt, olenemata liikmesriikides kasutatavatest määratlustest, võttes seejuures arvesse asjaomase sätte sõnastust, konteksti ning selle õigusaktiga taotletavaid eesmärke, mille osaks sätte on (9. septembri 2021. aasta kohtuotsus Bundesamt für Fremdenwesen und Asyl (korduv rahvusvahelise kaitse taotlus), C-18/20, EU:C:2021:710, punkt 32).
- 80 Siit järeldub, et kuna privileegide ja immunitetide protokollis artikli 11 punktis a puudub viide riigisisesele õigusele, tuleb selles sättes sisalduvat mõistet „kohtulikkude puutumatus“ pidada liidu õiguse autonoomseks mõisteks, mille tähendus ja ulatus peab olema kõikides liikmesriikides sama. Seetõttu tuleb Euroopa Kohtul anda sellele mõistele liidu õiguskorras ühetaoline tõlgendus.
- 81 Mis puudutab privileegide ja immunitetide protokollis artikli 11 punkti a sõnastust, siis tuleb märkida, et kõigis keeleversioonides on selles sättes ette nähtud puutumatusena vastuolus vähemalt see, et kohus menetleb seda puutumatusena omavate isikute kohtuasju ja mõistab nad süüdi. Seevastu ei saa ainuüksi selle sätte sõnastusest järeldada, et see puutumatus ei hõlma ka teatavaid käesoleva kohtuotsuse punktis 78 nimetatud kriminaalmenetluse toiminguid, nagu kohtujurist oma ettepaneku punktis 71 sisuliselt märgib.
- 82 Järelikult tuleb mõistet „kohtulikkude puutumatus“ selle sätte tähenduses tõlgendada selle sätte konteksti ja eesmärke arvestades.
- 83 Seoses privileegide ja immunitetide protokollis artikli 11 punkti a kontekstiga tuleb märkida, et selle protokollis artiklites 8 ja 9 on Euroopa Parlamendi liikmete puutumatusena ulatus määratletud täpselt kui liidu ametnikel ja muudel teenistujatel. Nendest artiklitest tuleneb, et parlamendiliikmete puutumatusena on määratletud nii, et see hõlmab kohtueelset menetlust ega piirdu seega üksnes kohtumenetluse etapiga (vt selle kohta 21. oktoobri 2008. aasta kohtuotsus Marra, C-200/07 ja C-201/07, EU:C:2008:579, punkt 27, ja 17. septembri 2020. aasta kohtuotsus Troszczyński vs. parlament, C-12/19 P, EU:C:2020:725, punkt 39). Sellist täpsustust ei ole aga privileegide ja immunitetide protokollis artikli 11 punktis a kohtulikkude puutumatusena kohta.
- 84 Mis puudutab privileegide ja immunitetide protokollis artikli 11 punktiga a taotletavaid eesmärke, siis on protokollis eesmärk takistada liikmesriigi asutustel liidu ametniku või teenistuja suhtes kriminaalmenetluse läbiviimist üksnes erandjuhtudel, kui ametnik või teenistuja on teinud talle ette heidetava teo oma ametikohustuste täitmisel ning kui see on liidu huvide kaitseks vältimatult vajalik. Kuid nende kohtulikkude puutumatusena kohaldamise tingimuste hindamine eeldab kõigepealt tegelikult toime pandud tegude ja nende süüspandavuse tuvastamist, mistõttu on enamasti vaja,

et politsei või kohus viiks läbi uurimise ja et kogutaks tõendeid. Seega oleks privileegide ja immunitetide protokolliga koostajate poolt kohtulikule puutumatusetele teadlikult antud suhtelise ulatusega vastuolus see, kui kohtulik puutumatus takistaks politsei või kohtu läbiviidavat uurimist.

- 85 Lisaks võib kohtuliku puutumatusete liiga lai tõlgendamine, mis hõlmab politsei ja kohtu läbiviidavat uurimist ning kohtueelset kriminaalmenetlust, viia selleni, et liidu ametnikud ja teenistujad sisuliselt vabastatakse kriminaalvastutusest, ning takistada ebaõiglaselt neid puudutavas osas asjaomasel liikmesriigis kriminaalasjades õigusemõistmist, mis oleks vastuolus ELL artiklis 2 esitatud väärtustega, mille aluslepingute koostajad on heaks kiitnud, ja eelkõige õigusriigi põhimõttega. Sellega seoses ei ole eelkõige põhjendatud see, kui kriminaalmenetluse eest vastutav asutus ei või talle süüdistust esitada.
- 86 Eeltoodust tuleneb, et privileegide ja immunitetide protokolliga artikli 11 punktis a ette nähtud kohtuliku puutumatusete ei ole vastuolus kriminaalmenetluse läbiviimine tervikuna, eelkõige uurimistoimingute tegemine, tõendite kogumine ja süüdistusakti esitamine.
- 87 Kui aga riigisiseste asutuste läbiviidavas kohtueelses menetluses tuvastatakse enne kohtu poole pöördumist, et liidu ametnikul või teenistujal võib olla kohtulik puutumatus seoses tegudega, mille suhtes on kriminaalmenetlus alustatud, peavad need asutused vastavalt ELL artikli 4 lõikele 3 ning privileegide ja immunitetide protokolliga artiklile 18 esitama puutumatusete äravõtmise taotluse asjasse puutuvale liidu institutsioonile, kes on seejärel kohustatud tegutsema ja seda eelkõige viisil, mis on kooskõlas käesoleva kohtuotsuse punktides 58, 62 ja 74 esitatuga.
- 88 Mis puudutab küsimust, kas kohtulik puutumatus takistab kohtueelses menetluses kogutud tõendite hilisemat kasutamist, siis tuleneb eeltoodust, et kõnealusel puutumatusel ei ole sellist ulatust. Kohtuliku puutumatusete on vastuolus ainult nende tõendite mis tahes kasutamine, mis on kogutud liidu ametnikku või teenistujat puudutava kohtuasja menetlemiseks ja tema süüdimõistmiseks selle puutumatusete hõlmatud teos. Kuna aga kõnealusel puutumatus on asjaomasel liidu ametnikul või teenistujal üksnes konkreetse teo suhtes, ei ole sellega vastuolus nende tõendite kasutamine teistes menetlustes, mis puudutavad muid tegusid, millele puutumatus ei laiene, või mis on alustatud kolmandate isikute suhtes.
- 89 Käesoleva kohtuotsuse punktides 81–88 esitatud tõlgendus on eespool punktis 76 esitatud põhjustega samadel põhjustel asjakohane ka liikmesriigi keskpanga juhataja kui EKP organi liikme kohtuliku puutumatusete hindamisel.
- 90 Eeltoodut arvestades tuleb kolmandale küsimusele vastata, et privileegide ja immunitetide protokolliga artikli 11 punkti a tuleb tõlgendada nii, et selles ette nähtud kohtuliku puutumatusete ei ole vastuolus kriminaalmenetluse läbiviimine tervikuna, sealhulgas uurimistoimingud, tõendite kogumine ja süüdistusakti esitamine. Kui aga riigisiseste asutuste läbiviidavas kohtueelses menetluses tuvastatakse enne kohtu poole pöördumist, et uurimise all oleval isikul võib olla kohtulik puutumatus seoses tegudega, millega seoses on kriminaalmenetlus alustatud, peavad need asutused taotlema asjasse puutuvalt liidu institutsioonilt sellelt isikult puutumatusete äravõtmist. Selle puutumatusete ei ole vastuolus uurimise käigus kogutud tõendite kasutamine teistes kohtumenetlustes.

Viies küsimus

- 91 Viienda küsimusega soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt teada, kas privileegide ja immunitetide protokollis artikli 11 punkti a ja artiklit 17 tuleb tõlgendada nii, et kohtulikule puutumatusel võib tugineda liidu huvides, kui seda puutumatus omavat isikut süüdistatakse kriminaalmenetluses tegudes, mis ei ole seotud tema ülesannete täitmisega liidu institutsioonis.
- 92 Kõigepealt tuleb meenutada, et esiteks tuleneb privileegide ja immunitetide protokollis artikli 11 punktist a, et liidu ametnikel ja muudel teenistujatel on kohtulik puutumatus üksnes oma ametikohustuste täitmisel tehtud tegude suhtes, ning teiseks tuleneb selle protokollis artikli 17 esimesest lõigust, et see puutumatus antakse ainult siis, kui seda õigustavad liidu huvid.
- 93 Nagu on märgitud käesoleva kohtuotsuse punktis 73, võib kriminaalmenetluse eest vastutav ametiasutus juhul, kui ta tuvastab, et liidu ametniku või teenistuja toime pandud süütegu ei kujuta endast ilmselgelt tema ametikohustuste täitmisel tehtud tegu, jätta kohtuliku puutumatus kohaldamata, ilma et asjaomane liidu institutsioon peaks hindama liidu huvi olemasolu puutumatus äravõtmise taotluse alusel.
- 94 Järelikult ei ole kohtulik puutumatus kohaldatav liidu ametniku või teenistuja suhtes alustatud kriminaalmenetluses, mille esemeks on teod, millel ei ole mingit seost tema ametikohustuste täitmisega. Nagu on meenutatud käesoleva kohtuotsuse punktis 76, kehtib see järeldus ka liikmesriigi keskpanga juhataja kui EKP organi liikme kohta.
- 95 Kohtulikku puutumatus omavatele isikutele privileegide ja immunitetide protokolliga antud kaitse on – nagu on meenutatud käesoleva kohtuotsuse punktis 74 – funktsionaalse ulatusega ja seega suhteline ega võimalda neid vajaduse korral kaitsta võimaliku surve eest, mida võidakse neile põhjendamata kriminaalmenetlusega tahtlikult avaldada seoses tegudega, mida liidu ametnikud või muud teenistujad ei ole teinud oma ametikohustuste täitmisel. Siiski tuleb meenutada, et lojaalse koostöö põhimõtte kohaselt on liikmesriigid vastavalt ELL artikli 4 lõike 3 kolmandale lõigule kohustatud aitama kaasa liidu ülesannete täitmisele ja hoiduma kõigist meetmetest, mis võiksid ohustada liidu eesmärkide saavutamist. Nagu aga kohtujurist oma ettepaneku punktis 138 sisuliselt märkis, võib selline surve seada kahtluse alla liidu institutsioonide toimimise ja seega seada ohtu liidu eesmärkide saavutamise.
- 96 Igal juhul võib privileegide ja immunitetide protokollis artiklist 18 ja ELL artikli 4 lõikest 3 tuleneva lojaalse koostöö kohustuse täitmist nõuda liikmesriigi kohustuste rikkumise menetluses (17. detsembri 2020. aasta kohtuotsus komisjon vs. Sloveenia (EKP arhiiv), C-316/19, EU:C:2020:1030). Lisaks, mis puudutab EKP nõukogusse kuuluvat riigi keskpanga juhatajat, siis annab ka ELTL artikkel 130 – mis on üle võetud EKPSi ja EKP põhikirja käsitleva protokollis artiklisse 7 ja tagab EKP või riikide keskpankade otsuseid tegevate organite liikmete sõltumatuse neile aluslepingutega ning EKPSi ja EKP põhikirja käsitleva protokolliga pandud ülesannete ja kohustuste täitmisel – komisjonile sobiva õigusliku aluse, et paluda Euroopa Kohtult vajaduse korral seda sõltumatust kahjustava käitumise tuvastamist.
- 97 Eeltoodut arvestades tuleb viiendale küsimusele vastata, et privileegide ja immunitetide protokollis artikli 11 punkti a ja artiklit 17 tuleb tõlgendada nii, et kohtulik puutumatus ei ole kohaldatav siis, kui seda puutumatus omavat isikut süüdistatakse kriminaalmenetluses tegudes, mis ei ole tehtud tema ülesannete täitmisel liidu institutsioonis.

Kohtukulud

- 98 Kuna põhikohtuasja poolte jaoks on käesolev menetlus eelotsusetaotluse esitanud kohtus pooleli oleva asja üks staadium, otsustab kohtukulude jaotuse liikmesriigi kohus. Euroopa Kohtule seisukohtade esitamise seotud kulud, välja arvatud poolte kohtukulud, ei hüvitata.

Esitatud põhjendustest lähtudes Euroopa Kohus (suurkoda) otsustab:

- 1. Protokoll (nr 7) Euroopa Liidu privileegide ja immunitetide kohta artiklit 22 tuleb ELTL artiklit 130 ning protokoll (nr 4) Euroopa Keskpankade Süsteemi ja Euroopa Keskpanka põhikirja kohta artiklit 7 arvestades tõlgendada nii, et liikmesriigi keskpanga juhatajal võib olla protokoll (nr 7) Euroopa Liidu privileegide ja immunitetide kohta artikli 11 punktis a ette nähtud kohtulik puutumatus Euroopa Keskpanga organi liikmena oma ametikohustuste täitmisel tehtud tegude suhtes.**
- 2. Protokoll (nr 7) Euroopa Liidu privileegide ja immunitetide kohta artikli 11 punkti a tuleb koostoimes selle protokoll artikliga 22 tõlgendada nii, et liikmesriigi keskpanga juhatajal säilib oma ametikohustuste täitmisel tehtud tegude suhtes selle protokoll artikli 11 punktis a ette nähtud kohtulik puutumatus ka pärast tema ametist lahkumist.**
- 3. Protokoll (nr 7) Euroopa Liidu privileegide ja immunitetide kohta artikli 11 punkti a tuleb koostoimes selle protokoll artiklitega 17 ja 22 tõlgendada nii, et kriminaalmenetluse eest vastutav riigisisene asutus – st vastavalt menetlusstaadiumile kohtueelset kriminaalmenetlust läbiviiv asutus või pädev kriminaalkohus – on esimesena pädev hindama, kas võimalik süütegu, mille pani toime riigi keskpanga juhataja Euroopa Keskpanga organi liikmena, on selle juhataja selline tegu, mille viimane on teinud selle organi raames oma ülesannete täitmisel, kuid kahtluse korral peab riigisisene asutus lojaalse koostöö põhimõttest tulenevalt taotlema Euroopa Keskpanngalt arvamust ja seda järgima. Seevastu ainult Euroopa Keskpanga ülesanne on juhul, kui talle esitatakse sellelt juhatajalt puutumatus äravõtmise taotlus, hinnata, kas puutumatus äravõtmine on vastuolus liidu huvidega; seda hinnangut võib Euroopa Kohus vajaduse korral kontrollida.**
- 4. Protokoll (nr 7) Euroopa Liidu privileegide ja immunitetide kohta artikli 11 punkti a tuleb tõlgendada nii, et selles ette nähtud kohtuliku puutumatus ei ole vastuolus kriminaalmenetluse läbiviimine tervikuna, sealhulgas uurimistoimingud, tõendite kogumine ja süüdistusakti esitamine. Kui aga riigisiseste asutuste läbiviidavas kohtueelses menetluses tuvastatakse enne kohtu poole pöördumist, et uurimise all oleval isikul võib olla kohtulik puutumatus seoses tegudega, millega seoses on kriminaalmenetlus alustatud, peavad need asutused taotlema asjasse puutuvalt Euroopa Liidu institutsioonilt sellelt isikult puutumatus äravõtmist. Selle puutumatus ei ole vastuolus uurimise käigus kogutud tõendite kasutamine teistes kohtumenetlustes.**
- 5. Protokoll (nr 7) Euroopa Liidu privileegide ja immunitetide kohta artikli 11 punkti a ja artiklit 17 tuleb tõlgendada nii, et kohtulik puutumatus ei ole kohaldatav siis, kui seda puutumatus omavat isikut süüdistatakse kriminaalmenetluses tegudes, mis ei ole tehtud tema ülesannete täitmisel liidu institutsioonis.**

Allkirjad